

Anul 1.

19 Ianuarie (1 Febr.) 1905.

Nr. 6.

Reuniunea învățătorilor români

dela școalele populare confesionale ortodocse

din protopresbiteratele

Arad, Chișineu, Șiria, Borosineu, Buteni, Radna și
Hălmagiu.

Organ periodic oficial

redactat

din încredințarea comitetului reuniunii de

Iosif Moldovan

vice-președinte.

Edițiunea Reuniunii.

Abonamentul 5 coroane pe an.

Membrii ordinari ai reuniunii îl primesc gratuit având să suporte numai
spesele administrative de 1 coroană pe an.

Apare odată pe lună.

Arad, 1904.

Tiparul tipografiei diecesane greco-orientale române.

„Reuniunea învățătorilor“

organ oficios

apare odata în fiecare luna

Abonamentul anual e 5 cor.

se solvește anticipative la adresa casarului reuniunei *Iulia Grofșorean* învățător în Galsă p. u. *Világos*.

Manuscriptele

sunt a se adresa redactorului *Iosif Moldovan* director școlar în Arad Piața Tököly Nr 8

Onoratele redacțiuni sunt rugate a ne trimite foile în schimb.

Anunțuri se fac în mod foarte restrâns și să plătesc anticipative: șirul 50 fil. Jumătate pagina: 12 cor. O pagină întreagă: 20 cor.

Chestiunea comisariatelor școlare.

Prin instituirea comisarilor consistoriali din sânul corpului didactic, s'a validat și la noi în parte, principiul inspecțiunei de specialitate.

Ca noua instituțiune, să răspundă pe deplin menirei sale, ni se impune îndătorirea, de a cugeta mai serios asupra organizării ei.

Cu regret trebuie să constatăm, că și în ale culturei, ni-a lipsit un sistem știntific, de comună acțiune.

Ne fiind orientați asupra principiilor ce avem de urmat, nu e de mirat, că și în ale organizării învățământului, mergem încă și azi pe dibuite; astfel încât și azi întreg idealul unor învățători e, a da cărții de scoară. Cât s'a digerat și s'a prefăcut în real nutremânt spiritual, asupra acestei chestiuni, puțin ne-am cugetat.

Eată deci necesitatea imperativă, de a ajuta învățământului, prin organizarea instituțiunei comisariatelor școlare.

În prima linie, numirile însăși, să se facă din șirul acelor învățători, cari atât în, cât și afară de școală, — prin o experiență îndelungată, — au dat probe despre capacitatea și rutina lor didactică și nici decât pe baza unor recomandățiuni puțin consențioase.

Comisarii și concernenții inspectori școlari, să fie întru niți la Ven. Consistor, într'o conferință prealabilă, în carea se discute toți asupra nevoilor învățământului și asupra modalității sanării lor.

Din aceea conferință sau conziliu al instrucțiunei diece-zane, să se deie fie-cărui comisar inviațiuni asupra comunei procederi, asupra sanării relelor, și darea unei direcțiuni mai raționale progresului școlar.

În acele conferințe să se discute — prin profesorul de pedagogie, ori cel mai dexter învățător — și metodică studiului, care are a se tracta în acelaș an, în conferințele parțiale, cu învățătorii fiecărui cerc.

La finele examenelor din fiecare inspectorat, să se țină adunările generale de despărțământ ale reuniunilor învățătoresți, cari și așa se umplu numai cu declamațiuni goale, cu rapoarte săci, lecțiuni improvizate și discursuri adormitoare.

În acele conferințe, comisarul consistorial să fie obligat a face reprivire generală asupra defectelor observate, îndegetând tacsative și modalitatea sanării răului ; iar' la fine, să țină conferință asupra lecțiunilor model, din studiul ales pe acel an.

Ăstmod ar deveni aceste conferințe adevărată școală pentru învățătorii, cari orientați fiind asupra unor chestiuni nelămurite pe deplin, s'ar deșteptă în ei mai mult voia de muncă și astfel rugina nu ar prinde pe dascălia nimărui.

Pe Ven. consistor il rog respectuos și pe aceasta cale, se binevôiască a studia și apreția cauza după merit.

Comloșul-bănățean, 7.20 Novembre 1904.

Iuliu Vuia.

Capacitatea școalei în activitatea sa.

Adnes la protocolul adun. gen. a IV. sub J.

Onorată adunare !

E lucru constatat de toată lumea, că tot ce e peste măsură, strică. Strică în toate: la sapă, la grapă, la scris, la cusut și așa mai departe. Strică chiar și la mâncare! Dovadă, că este o margine, un hotar, peste care nu e permis omului a trece, fără a trage în urma sa vre-un rău.

Și mult-puțin au ținut oamenii cont de aceasta împrejurare în activitatea lor. Și dacă undeva totuși s'a făcut abatere dela aceasta regulă, atunci aceasta numai în școală s'a făcut! Căci aci nu putem ști cu siguritate, care e începutul și care e sfârșitul? Ce trebuie și ce nu trebuie să învățăm? Tot ce știm e, că an de an s'a împovărat școala și azi ni-se pune în prospect o și mai mare sarcină! Bagsama să se știe, că școala e focularul luminii și ca atare trebuie să-i dai material cât de mult, pentru-că și llacăra să crească în proporție cu materialul îngrămădit.

De departe fie de mine gândul de a combate lucrurile cele bune! Decât numai, că ce e cu puțință! e cu puțință și să nu pretindem și aceea, ce nu e cu puțință! Să nu pretindem și aceea, ce pestrece capacitatea școalei în lucrările sale, pentru-că în acest cas ne-am abătut dela scopul prescris de școală. Căci nu e scopul școalei a crește cizmaș, notar, pălărieri ori *limbistic*, ci numai *om*. Prin urmare activitatea școalei trebuie îndreptată în aceasta direcțiune.

Dacă ne punem întrebarea, că care este rezultatul școalei de până aci, stăm locului, stăm uimiți și nu suntem în stare a da un răspuns hotărât! Și pentru-ce? Pentru-că pururea s'a pierdut din vedere scopul *aderărat*, care-l urmărește școala și s'a stărunit a se da școalei o alta direcțiune; o direcțiune la care școala nu va ajunge

în veci! Timpul fizic și capacitatea micuților face imposibilă aceasta pretenziune!

Unii susțin una, iar alții alta despre menițiunea școlii. Și aceasta să discută nu numai din partea oamenilor de școală. Iar aceasta împrejurare ne lămurește destul de evident starea, în care se află școala.

Planurile de învățământ prescriu întreg materialul, ce e a se predă în școlile populare. Ni-se pune deci întrebarea, de altcun foarte justă. Cine garantează, sau cel puțin cine poate afirma cu toată convingerea, că acel material să poate predă, respective consumă în decursul unui an așa, ca prin consumarea lui, să ajungem la rezultatul cerut de școală? Să află, ori nu, cineva? Și dacă nu, atunci cum stăm cu afacerile școlare? Sau toată priceperea școlară să mărginește în a prescrie materialul de învățământ fără a ști că să poale, ori nu, consuma?

Nu odată i-se dă omului ocaziune, a ceti prin jurnale darea de samă despre progresul constatat la cutare și cutare școală. Și nu odată vom ceti, că acela și acela examen a fost excelent, ba chiar fenomenal! Iar de aici trebuie să constatăm dureros, că toate afacerile școlare să judecă numai superficial! Căci experiența de toate zilele ni-a dovedit îndeajuns, că nu e cu puțință a se predă întreg materialul de învățământ în mod rațional. Și neputându-se predă, nici vorbă nu poate fi de rezultat excelent, cu atât mai puțin fenomenal!

Cestiunea arangerii materialului de învățământ e una dintre cele mai grele chestiuni. Pentru-că și motivele ce contribuiesc la arangierea lui, sunt o mulțime, și unele dintre ele foarte ponderoase. Ba sunt unele cari nici nu atârnă dela voința omului. Deci va trebui să treacă mult timp la mijloc, până cestiunea, aceasta se va arangia încâtva.

Din celea expuse să vede evident, că cestiunea școlară va da încă mult de judecată oamenilor de școală, căci atmosfera școlii e destul de tulbure. Nu numai atât, dar norii puternici, ce se ridică acum pe atmosfera școa-

lelor confesionale, nu numai că ne încurează mai mult, dar ne scoate cu totul din ogaș. Am orbicat până aci prin ceață, iar pe viitor vom orbica prin cel mai crâncen întunec.

Sunt acum vre-o câteva luni, de când s'a conceput un proiect de lege, prin care se intenționează modificarea legii școlare de până aci, nu însă în sensul de a ușura școala, ci de a s'ar recere, ci la din contră a i-se mări sarcinile de până aci.

Noi, On. adunare, suntem adunați aici, a discuta cu toată seriozitatea afaceri ce cad pur și simplu numai în cadrul școlii. Și fără nici un încungiur avem a spune și a combate cu toată hotărârea pedecile, ce s'ar pune în calea progresului școlar. Căci și medicul tae fără milă în carne vie, când e vorbă de a delătura rana periculoasă, fără a țineă cont că îi convine ori nu pacientului. Și fiind puse destinele școlii în mâinile noastre, ale învățătorilor, cu drept cuvânt putem fi timbrați de niște lași, dacă nu vom sări în apărarea acestui focular, care e atacat în activitatea și existența sa.

Ne-am plâns și ne plângem earăși cu drept cuvânt, că școala e îngreunată în așa măsură, că rezultatul pururea e problematic. Ce să zicem însă atunci, când în sarcina școlii se pune o și mai mare sarcină; mai mare ca toate sarcinile de până aci? Și apoi ce fel de progres putem aștepta în cazul acesta?

Puterea statului intenționează învățarea limbi maghiare în școala poporală în mai mare estensiune, ca și până aci. Că ce fel de greutăți am întâmpinat până aci și ce fel de pedeci s'a pus cursului școlar, o știm fiecare. Dar ce se va întâmpla pe viitor, nu numai că nu ne putem da seamă, dar chiar ne îngrozim când și gândim la așa ceva!

Cunoaștem și știm da importanța cuvenită limbilor. Dar totodată știm și cunoaștem și chemarea școlii populare. Și punându-le ambele lângă olaltă și examinându-le, prima *necondiționat trebuie să cedeze celei din urmă*.

Limba este un mijloc, de a ne comunica ideile noastre altora, sau a ni-le împărtăși dela alții. E însă știut și aceea, că omul numai aceea poate da, ce însuși are, și numai atunci își poate însuși ceva dela alții, dacă ideile comunicate lui, se pot aplece prin mintea lui. De aici se înțelege de sine, că chemarea școlii e, a providea pe micuții săi, cu ideile necesare, ca elemente de judecată, pentru ca să aibă și el la vremea sa ce da altora, de o parte, ear de altă parte, cu ajutorul acestora să-și poată însuși și aceea, ce i-se împărtășește de către alții. Căci a îndrepta activitatea școlii în altă direcție, însemnează a edifica pe năsip.

Ideile nu pot fi decât rezultatul învățaturii raționale! Iar învățătura rațională se bazează pe priceperea celor învățate. Fără înțelegerea acestora, nici vorba nu poate fi de idei. Ba mai mult, instrucțiunea făcută în o limbă neînțeleasă de elevi, e ca și cuțitul când se pune cu tășul în jos spre tocilă; tămpește în loc de agerire.

Erau vremuri, când instrucțiunea se făcea în o limbă neînțeleasă de elevi. Nu însă în școala poporală, ci în școlile mai înalte. Lumea însă de atunci s'a convins, că procedura aceasta e una dintre cele mai greșite, și că e cea mai mare pedecă, ce numai să poate pune în calea progresului școlar. De aceea bărbaii de școală au lucrat din toate puterile pentru delăturarea acestui rău, și pe baza tristei experiențe a stăvilit principiul: «că instrucțiunea adevărată să poate face numai în limba maternă.»

E o mare deschilinire între acum și între vremurile de demult. Omul lipsit de cultură nu era espus ispitelor, ca în vremurile de acum. Atunci necultura era o însușire generală a omeniei. Și ca atare, individul nu eră espus înșelăciunii ori seducerii din partea deapropelului său, ca în vremurile de acum. Prin urmare, ce atunci n'a fost periculos, azi e cestiune de viață! Azi a împedeca individul în cultura sa, însemnează a-l neferici pentru întreagă viața lui, însemnează a atenta la viața lui spirituală.

Accentuez din nou: cunoaştem şi ştim folosul şi importanţa limbelor. Şi nu e nime, care să susţină contrariul. De cât numai, că în fiecare şcoală, dar deschilinit în şcoala poporală, numai în planul al II-lea poate fi vorba despre învăţarea limbelor, *de cumva şi poate fi vorba de învăţarea lor în şcoala poporală!* Căci nu limba, ci agerimea minţii e scopul suprem al şcoalei!

Ca să fiu însă mai bine înţeles, las să urmeze un exemplu. Un econom are grânariul plin de bucate, dar n'are numai un sac. Vecinul său însă are o grămadă de saci, dar nici un bob în grănar. Ni se pune întrebarea: care dintre aceşti doi e de preferit?

Cunoştinţele câştigate în şcoală, e grăul din grănar, iar limba e sacul. Şi apoi aşa cred eu, că mai bine e a posedea cunoştinţele unei limbi, dar provăzut cu putere de judecată şi cu cunoştinţele necesare, de cât cu cunoaşterea diferitelor limbi, şi fără a fi în stare a-şi comunica nici celea mai elementare sentimente şi dorinţe ale sale. Căci în acest cas, cu mult mai superior e surdo-mutul, de cumva acesta a cercetat şcoala lor.

Nori grei ameninţă şcoala noastră. Şi în acest moment şi învăţătorii noştri au să-şi spună cuvântul lor. Au să spună ca să se ştie, că privesc îngânduraţi şi îşi dau samă de urmările triste, ce au să-le aducă aceşti nori asupra folosului şi binelui şcolar. Ca creştini buni însă, îşi pun toată încrederea în Tatăl ceresc, carele văzând nedreptatea ce să face, ne va da nouă şi tuturor celor chemaţi tărie, ca să putem alunga norii, ce atât de tare ameninţă şcoala noastră!

G a l ş a, 1904.

Teodor Cherechean,
învăţător.

Răspuns*)

la proiectul de lege referitor la modificarea articolelor de lege XXXVIII. din 1868, XVIII, din 1879 și XXVI, din 1893, — pentru propunerea limbii maghiare în școalele populare cu limba de propunere nemaghiară, — lucrat în ministerul de culte reg. ung. la inițiativa D-lui Dr. Albert Berzevicy.

Adnes la prot. adun. gen. sub J.

Limba maghiară s'a introdus, ca studiu deobligator în școalele noastre populare, încă în anul 1879, prin art. de lege XVIII. — De atunci s'a propus și se propune cu toată diligența de învățătorii nostri confesionali.

Și domnii inspectori reg. de școale nu odată au avut ocaziune a se convinge, și chiar a admira pe unii din învățătorii români, pentru frumosul rezultat la care au ajuns din limba maghiară.

În privința asta ni-e martor bun, chiar însuși Magnificul Domn Varjassy Árpád, consilier reg. și inspector reg. de școale al comitatului Arad, carele odată a zis în raportul său, că vizitând școalele de pe teritoriul orașului Arad, a aflat în general spor îmbucurător, — iar în special în școalele populare române, jidane și în cea de fete din strada Hassinger.

Noauă, învățătorilor rom. din Arad, ni-a spus cu ocaziunea unei cercetări, că școala cu clasele superioare, conduse de confratele Iosif Moldovan, este: »*Kis akadé-mia.*» Învățătorul Iosif Moldovan, propune cu mare rezultat și desemnul artistic.

*) Citit în adunarea gen. a reuniunii inv. aradani dela Șiria și primit de bază la protest contra proiectului.

Cu privire la școalele noastre confesionale române de pe teritoriul comitatului Arad, nu numai că în mare parte s'a declarat, în rapoartele sale către congregație, mulțumit cu rezultatul allat, ci s'a simțit chiar îndemnat a distinge pe mai mulți dintre învățătorii noștri, nu numai verbal, ci și în scris, în rapoartele către congregația comitatenză, — și mai pe sus de toate a scris constata- rile D-Sale chiar în ziarele și cărțile de vizită școlare. Am văzut, cu ocazia examenelor, multe calcule isca- lite de Mag. Sa, între altele multe bune am allat și de a- cesteia : »*Példás, rend és fegyelem mellett a legkitünőbb eredménnyel találtam.*»*) Dar' nu numai că a scris calculul »*legkitünőbb*» ci l'a și subtras. Dovadă că a fost prea plăcut surprins de rezultatul învățământului arătat de în- vățătorii noștri.

Dar' nu numai cu școalele noastre a fost Dl ins- pect. Varjassy în general mulțumit, ci mai pe sus de toate a fost și e foarte mulțumit cu institutul nostru preparan- dial din Arad, pe carele apărându-l în contra unor denun- țători ordinari și lași, a zis : că ar fi păcat de Dumnezeu (istentelenség) a bănuî preparandia română din Arad cu neglijința față de limba maghiară.

Dacă dar', domnii inspectori școlari, chemați a ju- decă asupra progresului allat în instituțiunile noastre cul- turale, dela școala poporală până la preparandic, constată, recunosc și subscriu, că unii după alții — după posibili- tate ne facem datorința, ne împlinim chemarea cu toată devoțiunea și bunăvoința, încât unii ajung și la calculul de »*legkitünőbb*» pentru-ce ni-se amărăsc zilele cu noui pretenziuni din limba maghiară, cari din punct de vedere pedagogic și chiar fizic, sunt absolut imposibile ?!

§. 14, zice : »Az 1879 evi XVIII. t. cz. 4 §-ának a magyar nyelv kötelező tanítását tárgyazó rendelkezése a nem magyar anyanyelvű elemi népiskolákban olyan mérték- ben valósítandó meg, hogy a nem magyar anyanyelvű

*) (Vezi comunele : Cherechiu, Galșa, Cavin, Soborșin etc.)

gyermekek az elemi népiskola mindennapi hat éves tanfolyama alatt, a magyar beszédet annyira elsajátítsa, hogy az ő életviszonyainak megfelelően gondolatait magyarul tisztán és szabatosan ki tudja fejezni, továbbá tudjon magyarul folyékonyan olvasni, helyesen írni és számolni !»

Pe românește : §-ul 4 al articolului de lege XVIII, din 1879, despre învățământul deobligător al limbei maghiare în școalele populare cu limbă de propunere nemaghiară e a-se validată într'acolo, ca copiii de limbă nemaghiară, în cei șase ani ai școlii populare elementare de toate zilele, într'atâta să-și însușască vorba ungurească, ca toate gândirile sale referitoare la relațiunile vieții, să și le știe exprima ungurește **liber și curat**, mai departe să știe ceti ungurește fluid, **scrie corect și calculează**.

Așa sună §-ul 14 al noului proiect de lege.

On. adunare generală !

Cred că veți constată toți cu mine, că din toate dispozițiile acestui §. numai cu una s'ar putea ajunge la capăt și anume : *magyarul folyékonyan olvasni és számolni.* — Acest rezultat s'a ajuns și până aci, se va ajunge și în viitor. Dar' a pretinde, ca cineva în școala poporală elementară, cu limba de propunere nemaghiară, să poată ajunge, încât să-și exprime gândirile sale referitoare la toate relațiile vieții, ungurește, **liber și curat**, adică **să vorbească perfect ungurește și să scrie corect „helyesen írni“** : este absolută imposibilitate.

Numai limba maghiară, de am propune-o, cu delaturarea tuturor celorlalte obiecte de învățământ, nici atunci n'am putea satisface acestui §., pentru-că puterile suflătești a-le copilului, priceperea și înțelegerea nu se pot forța la o dezvoltare în așa grad, cum și-l închipuie cel dela masa verde, care a scris §-ul și poate nici n'a văzut în viața sa școală dela țară cu șase clase.

Apoi ni-se face o altă și mai mare nedreptate : planul de învățământ este același și pentru învățătorii unguri, cari propun numai în o limbă, ca și pentru noi cari trebuie să propunem în două limbi. Ce deosebire ! Și cei ce fac legea — nu vreau s'o vădă. În legătură cu §-ul 14 stă apoi §-ul 41, care între altele dispune așa : »A magyar nyelven való tanítás sikerét a kir. tanfelügyelő, vagy helyettese az illető iskolaszék képviselőjének, továbbá a járási főszolgabirónak, esetleg még a közigazgatási bizottság kiküldöttjének jelenlétében megvizsgálja és annak eredménye felől jegyzőkönyvet vesz fel, a melyet az összes jelenlevőknek alá kell írniok.

Ha az iskolaszék képviselője a megjelenést, vagy az aláírást megtagadná, ezen körülmény a jegyzőkönyvben a többi jelenlevők igazolják.

A tanító ellen ezen jegyzőkönyv alapján indittatik meg a fegyelmi eljárás.«

Nu citez mai departe. Alăt e ce ne interesează mai mult. — Rezultatul învățământului obținut din limba maghiară conform pretenziunilor din §-ul 14, îl constată inspect. reg. sau locțiitorul său. în prezența unui reprezentant al comit. paroh. (scaun școl.), a șolgabiraului, eventual încă și a unui esmis din partea comitetului administrativ comitatens.

Aceștia iau protocol despre cele experiate, și pe baza acestui protocol se porneste în contra învățătorului *procedura disciplinară*. Iar' comitetul administrativ, de odată cu punerea în curgere a procesului disciplinar, îl și suspende pe învățător dela oficiu și beneficiu. Așa zice mai departe §-ul.

Ține-te, deci, frate învățătorule, că vin cei de sus în școală, și inspectorul va pretinde în fața lor, ca copilul — conform legii — să-i vorbească ungurește »tisztán és szabatosan«, d. e. despre traiul părinților săi de acasă.

Copilul va vorbi împedecându-se și schiopătând, încurcând ordinea cuvintelor. Aceasta se va notă la protocol, ca necorăspunzătoare legii.

... După aceasta va veni treaba la și mai și: la *»helyes írás«*. Inspectorul va scoate la tablă baetii de cl. V—VI și va dicta d. e.: *»Én írok a magyar írókból«* (Eu scriu din scriitorii maghiari. Copilul nu va ști face deosebire între *írok* (verb) și *írók* (subst.) ci le va scrie ori pe amândouă asemenea, ori greșită într'altă formă. Alt exemplu: *»Jancsi, hajtsd jól a lókat«* (Ioane, mână caii bine). Copilul va scrie și în școala ungurească *hajcs* cu *cs*, căci așa sună, când colo trebuie scris cu *tsd*. Alt exemplu: *»A szomszéd kutja mély«*, (Fântâna vecinului e afundă). Copilul va scrie cum aude *»kutya«* cu *ty* — dar cuvântul astfel scris nu mai e fântână ci câne; alt exemplu: *»A halott sípall«* (Mortul e galfad). Această zicere am văzut-o eu în o școală ungurească, dictată la tablă, și nici un copil de cl. VI (măcar erau mi se pare vre-o 7-8) n'au știut-o scrie corect. Fiecare elev vroind s'o îndrepte, făcea noui sminte; alt exemplu: *»A jó gazda gyarapítja a vagyonát...«*

Care copil până la vââsta de 10-12 ani --- mai umblând și neregulat, ca pretutindenea — va ști cândva scrie corect zicerile de sus?... Nici unul, nici când, fiindcă e imposibilitate naturală și fizică, precum am zis mai sus, că nu putem forța dezvoltarea facultăților spirituale a băiatului la acel grad, ca să înțeleagă aceea ce pretinde litera proiectului amintit.

După toate acestea dară să va lua la protocol că copii din cl. V—VI, a cutărei școale, conform §-lui 14 nu știu nici vorbi liber și curat, și nici nu știu scrie corect ungurește: ergo învățătorul român ajunge la disciplinar, suspendat dela oficiu și beneficiu și lăsat pe stradă cu copiii după el. Pentru-ce? Pentrucă n'a putut satisface §-ului 14 din lege, carele pretinde nemai pomenite imposibilități. Că ce greumânt mare cere dela noi proiectul amintit voi să ilustrez cu un exemplu. Când am umblat eu la școalele normale în Arad, pe la anii 70, să propunea din a III-a normală și limba germăună: Aveam *»Lonkai német nyelvtan«*. Ce larmă făceau învățătorii un-

guri, (măcar numai câte o clasă avea fie-care — nu șase — ca noi), că e greu din samă afară a propune 2 limbi, și că propunerea limbii germane e spre înapoiarea limbii materne (maghiare) a copilului. Și drept au avut. Și drept li s'a dat. Limba germană s'a cassat din școalele maghiare. Bine a fost, pentru-că instrucțiunea adevărată și pregătirea copilului pentru viață se poate face numai în limba maternă. Aceasta o constată mai ales celebrul părinte al științelor pedagogice Ion Amos Comenius, când apriat zice în opul său *»Didactica magna«*: instrucțiunea elementară să poate da copiilor numai în limba lor maternă. Cine altcum face, e ca cel ce vrea să călărească, înainte de a ști umbla*. Acestui mare adevăr sau închinat și părinții patriei noastre, cei ce au făcut art. de lege XXXVIII din an. 1868, în care la §. 58 zice: că tot elevul din școala elementară în limba sa maternă are să-și dobândească instrucțiunea*. (Az elemi iskolában minden növendék a maga anyanyelvén nyerje az oktatást).

Dar că cele ce cere legea aceasta dela noi învățătorii poporali, nu o pot ajunde cu deplin succes nici ei în școalele lor ungurești, și încă nici nu în cele elementare, ci în cele medii, ilustrez cu următorul caz foarte interesant:

Dr. Gidofalvy, notar public în Cluj, a ținut o prelegere publică despre societățile de lectură a studenților dela gimnazii. Prelegerea aceasta s'a pus la discuțiune publică, și între alții a luat cuvântul și rectorul universității, Dr. Apáthy Istrán, și a constatat următoarele: *»A középiskolából kikerülő fiatal emberek átlagban, még helyesen írni sem tudnak. Nagyon sokan, és bizony-bizony a többség, folytonos hadi lában állanak a helyesírás legelemibb követelményeivel. Arról nem is szólnak, hogy fogalmazni nem tudnak, hogy nem képesek a legegyszerűbb dolgot csinosan és tiszta magyarsággal papírosra vetni«*. Pe românește: tinerimea eșită din școalele medii în mare parte nici scrie ortografice nu știe. Foarte mulți și zeu-zeu, aci e mulțimea carea vecinic stă pe picior de bătaie cu cele mai elementare pretensiuni a scrierei ortografice-

maghiare. Despre aceea nici nu vorbesc, că a concipia absolute nu știu, și că nu-s în stare a pune pe hârtie în formă estetică și în stil neaós maghiar, nici cele mai primitive lucruri.»

Auziți ce zice un rector de universitate, adică dascălul-dascălilor maghiari, carele stă pe cea mai înaltă catedră dascălească din Ungaria? De acolo spune lumii că tinerețea, carea vine la el la școală cu testimonii de maturitate, adică ficii de 18—20 ani: *»hadilábon állanak a helyes írás legetelmibb követelményeivel!«* Acestea sunt fapte nu vorbe. Va să zică noi, învățătorii nemaghiari, trebuie să facem cu copiii de 10—12 ani mai mare spor în limba maghiară, de cât pot face gimnaziile cu limba de propunere maghiară, și cu feciori de 18—20 ani.

Măcar în gimnaziu e o clasă cu 5—6 profesori, pe când noi, un învățător cu 6 clase. Poftim logică: pruncii de țărani din Galșa și Căcărău să știe *»gondolatait magyarul tisztán és szabatosan kifejezni, és helyesen írni«*, când aceasta nu o știu ficiorii maghiari eșiți cu testimonii de maturitate!

Adevărată lume întoarsă.

Tema e grea și vastă. S'ar putea combate cu mii și mii de dovezi, cu cei mai iluștri bărbați de școală din țară și lume, și s'ar putea scrie volume întregi, dar eu crez că în cadrul unui răspuns am satisfăcut, și rog on. adun. gen. ca să binevoiască a aduce concluz, prin care însărcinează comitetul său, a interveni la Veneratul Consistor diecezan, ca Venerat același, să înainteze la înaltul guvern și gravaminele noastre și să stăruie ca și din punctele noastre de vedere pedagogico — didactice, proiectul din cestiune să fie esențial modificat, dacă nu cu totul delăturat!

Incheiându-mi răspunsul, constat și aici că noi învățătorii români ne-am făcut și ne facem datorința cu plăcere față de limba maghiară, și ne vom face-o și pe viitor — în cadrul posibilității — că voim, și știm că e bine ca toți cetățenii patriei să se înțeleagă unii cu alții. având o

limbă comună, și aceasta e cea maghiară, dar să nu ni-se ceară aceea ce ei nu pot ajunge până la universitate, — și dacă noi nu vom putea face cu cei mici, că nu vom putea ajunge nici când cu copiii nostri acolo, unde ei nu pot ajunge cu cei mari ai lor: să ne dea pe baza legii — la stradă cu familia cu tot.

A r a d, August 1904.

Nicolae Ștef
învățător.

Informațiuni.

† **Aurel Popoviciu**, talentatul și mult promițătorul elev de clasa a III-a a școlii poporale din *Cuvin*, unicul fiu al valorosului nostru coleg și secretar al reuniunii învățărești, *Dimitriu Popoviciu* învățător diriginte în *Cuvin*, Vineri, în ajunul anului nou, după scurte dar grele suferințe, cruda moarte l-a răpit din brațele nemângâiaților săi părinți, chiar în dimineața mult promițătoarei sale vieți, în etate de 9 ani. La înmormântarea întâmplată Duminică în 2 Ianuarie v. a. a. au asistat preoții și învățătorii din *Cuvin*, și comunele învecinate, și întreg poporul din *Cuvin* fără deosebire de sex și etate. Dovadă, că nespusa durere a iubitului nostru coleg și a nemângâiatei sale soții o împărtășese toți cei-ce îl impresoră și cunosc.

Mângăeți-vă întristaților părinți, că fiul vostru este destinat pentru o altă viață mai sfântă și mai fericită!

Spriginitorii învățătorilor. Distinsul și neobositul învățător recunoscut de toți învățătorii români dl *Ioan Dăriu*, redactorul foii pedagogice „*Școala și familia*” din *Brasov*, a grăbit a sprigini acțiunea noastră prin trimiterea foii D-sale bine redactate. în schimbul modestului nostru organ; pentru-ce îi și exprimăm deosebita noastră mulțumită și recunoștință.

Solvirea taxelor. După informațiunile primite dela dl cassar al reuniunii, publicăm cu deosebită plăcere știrea, că fără a aștepta deosebită provocare, au solvit taxele de membru D-nii *Pavel Dârlea* și *Iuliana Dârlea* Borosineu, *Nicolau Păsulă* Șicula, *Teodor Cherechian* Gașca, *Nicolau Neagota* Gavosdia, *George Farcaș* Căpruța, *Solomon Jurcoane* Soborșin, *George Caba* Conop, *George Pleș* Berzava, *Simeon Bârlea* Șoimoș, *Dr. Petru Pipos*

Arad, *Elena Pipos* Arad câte **2** coroane; *Teodor Drecin* **6** cor.; *Damaschin Medrea* Slatina **4** cor.; *Ercilia Stef* Cuvin și *Antoniu Coșa*, Miniș câte **1** coroană. Laudă să cuvine celor ce premere cu exemplu și în aceasta privință.

Spesele administrative. Deja al 6-lea număr al organului reuniunii noastre vestește lumii că învățătorii români dela școalele confesionale ort. sau pus la muncă serioasă, de care sunt legate atâtea speranțe românești. Taxa administrativă de 1 cor., pentru acest organ, au solvito până aci Dnii: *Paul Leu*, *Cornel Norac*, *Dr. Petru Pipos*, *Elena Pipos*, *Ioan Crișan*, *Solomon Jurcoane*, *Pavel Dârlea* și *Juliana Dârlea* de tot 8 membrii, iar cu cei 6 publicați în numărul trecut, au contribuit la susținerea foi noastre, 14 din 246 membrii.

Diplomele : Până la datul de față sau pregătit și trimis diplomele următorilor Domni: *Dr. Nicolau Onca*, „Victoria” institut de credit și economii Arad, *Ioan Rusu* Șiriana, *Sever Secula*, *Dr. Petru Pipos*, *Maria Purcar*, *Petru Truța*, *Ioan Simu*, *Cornel Lazar*, *Ioan Costa*, *Dr. Ioan Suciu*, *Juliana Nastic*, *Romul Măierușan*, *Protașie Găulescu*, *Nicolau Mihulin*, *Ioan Ardelean*, *Ioan Tudulescu*, *Elena Roja*, *Stefan Roja*, *Maria Crișan*, *Nicolau Boscai*, *Aurel Petrici*, *Iosif Velcean*, *Traian Vatan* *Vasiliu Goldiș*, *Dimitriu Poporicu* și *Iosif Moldovan*. Pentru diplome au mai încurs în cassa reuniunii taxa de 2 coroane dela Domnii: *George Ruf*, *Petru Costin*, *Dr. Petru Pipos*, *Ioan Simu*, *Solomon Jurcoane*, *Pavel Dârlea*, *Juliana Dârlea*, *Petru Balint* și *Iosif Stanea*. Pentru toți cei ce au solvit taxa, diplomele sunt în lucrare și încurând le vor primii.

POȘTA NOASTRĂ.

M. V. în H. Toate despărțămintele ne-au trimis registrele bibliotecii lor din despărțământ, numai voi nu ne împărtășiți de nici un răspuns la multele recercări.

F. Cioară în C. După-cum vezi, ni-am făcut datoria.

I. St. în R. Am făcut conform dorinței. Suma de 2 coroane pentru „Dar de Crăciun“ am computat-o pentru diplomă.

Domnii Prezenți sunt rugați a ne comunica cât de urgent lista membrilor rectificată pentru anul acesta, ca să regulăm afacerea cu expedarea organului. În listă să fie cuprinsă și posta ultimă.

BIBLIOGRAFIE.

I. Cărți școlare.

Întâia carte de scriere și citire pentru învățarea limbii magiare de *Ioan Roman*, a apărut de curând în edițiunea a IV la Klein Mor iun. Arad. Prețul 30 fil.

Limba magiară pentru elevii școalelor popor. române de *Iuliu Grofșorean* și *Iosif Moldoran* a apărut în edițiunea librării Petru Simion, Arad. Prețul 50 fil.

ABC-dar carte de citire pentru elevi clasei prime de *Iosif Moldoran* și consoții a apărut în edițiunea a IV-a în Tipografia diecezană din Arad. Prețul 40 fil.

A doua carte de citire de *Iuliu Grofșorean* și consoții edițiunea a II-a, în Tipografia diecezană din Arad. Prețul 40 fil.

Carte de învățatură pentru ultimii ani ai școalei poporale și pentru școalele de repetițiune economică de *Iuliu Vuia*.

Învățământ practic din Istoria naturală de *Iuliu Vuia*, editura librăriei Cărcu Brașov. Prețul 60 fil.

Curs practic de Constituția patriei de *Iuliu Vuia*, editura librăriei Cărcu Brașov. Prețul 40 fil.

II. Cărți de lectură plăcută și instructivă.

Scrișori către elere de *Maria Cioban*. Edițiunea a II-a, (Tipografia diecezană, Arad.) Prețul 1 cor.

Potpouri de *Gheorghe Jian*, Oravița. Prețul 1 cor.

Școlariul declamator poesii pentru deosebite ocațiuni de *Nic. Ștef*, Arad. Prețul 1 cor.

Rugăciunile școlarilor și cântări bisericesti alese de un prieten al școlarilor, Arad. Tipografia diecezană. Prețul 40 fil.

Dar de Crăciun versuri de *Iosif Stanca*. Prețul 10 fil.

Aceste cărți, lucrate de învățători, foarte potrivite și ca cadouri de crăciun și anul nou, le recomandăm în deosebita atențiune a Domnilor învățători. Să pot procura dela autori direct, ori prin redatiunea noastră.
